

Szexuális motiváció és sorozat-bűncselekmények

Sexual motivation and serial crimes

Erdélyi Ákos

kriminológus, bűnügyi pszichológus, egyetemi tanársegéd, doktorandusz
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
erdelyi.akos@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: Jelen tanulmány célja rámutatni azokra a kapcsolatokra és kapcsolódási pontokra, amelyek a szexuális motiváció és a sorozatjellegű bűnelkövetés között azonosíthatók. A szexuális motiváció spektrumszemléletű megközelítése szerint lehet normatív, abnormatív és patológiás, amely eltérő viselkedéses manifesztációkban ölt testet. Ugyanez a spektrumszemlélet érhető tetten a patológiás parafilias zavarok értelmezési keretrendszerében is, differenciálva az enyhe, a közepes és a súlyos parafilias tendenciákat. A szexuális motiváció számos esetben volt elkövetést befolyásoló és elkövetésre ösztönző viselkedés, amely azonban nem általánosítható. Ugyanakkor az is tapasztalható, hogy az ilyen típusú elkövetők jellemzően sorozat-bűnelkövetők, vagyis rendszerint több mint egy alkalommal követnek el személy elleni bűncselekményeket. A szerző célja rámutatni arra is, hogy ezek a sorozatelkövetők milyen fejlődési útvonalat járnak be, mire az ilyen típusú erőszakos bűncselekmény elkövetése megvalósul.

Módszertan: A szerző szakirodalmi áttekintés és esetismertetés útján szándékozik bemutatni a szexuális motiváció általános rendszerét és annak hatását a személy elleni erőszakos bűncselekmények elkövetése vonatkozásában.

Megállapítások: A szexuális motiváció kérdésének vizsgálata sokkal relevánsabb az erőszakos bűnelkövetésben, mint azt elsőre gondolnánk. Ugyanakkor azt is ki kell emelni, hogy a szexuális aspektus jelenléte sok esetben enged bennünket következtetni más, további mentális zavarra vagy maladaptív sémára,

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 09. 10. Átdolgozás: 2024. 10. 03.
Elfogadás: 2024. 10. 06.

amely szintén jellemző az elkövető személyiségszerkezetére. Az is kiemelendő, hogy a szexuális deviancia önmagában nem predesztinál bűnelkövetésre; ennek vizsgálata mindenképpen multidiszciplináris megközelítést követel.

Érték: Hazai és nemzetközi eseteken keresztül bemutatásra kerül, hogy a szexuális motiváció, azon belül is a deviáns és patológiás szexuális viselkedés miként kapcsolódik az erőszakos sorozat-bűncselekmények elkövetéséhez. A jelenség feltárása ugyan csak a főbb csomópontokat foglalja össze, de megalapozza azokat a további empirikus kutatásokat, amelyek a témakör szempontjából relevánsak lehetnek.

Kulcsszavak: motiváció, szexuális motiváció, spektrumszemlélet, erőszakos viselkedés

Abstract

Aim: The aim of my present study is to point out the relationships and connection points that can be identified between sexual motivation and serial crime offending. According to the spectrum approach, sexual motivation can be normative, abnormative, and pathological, which manifests itself in different behavioral manifestations. The same spectrum approach can also be traced in the framework of interpretation of pathological paraphilic disorders, differentiating between mild, moderate and severe paraphilic tendencies. In many cases, sexual motivation was a behavior influencing and encouraging the commission of a violent crime, but it cannot be generalized. At the same time, it can also be seen that these types of offenders are typically serial offenders, that is, they usually commit crimes more than once. My goal is also to point out the developmental pathway these serial offenders follow before committing this type of violent crime.

Methodology: Through a literature review and case report, I intend to present the general system of sexual motivation and its effect in relation to the commission of violent crimes against people.

Findings: Examining the question of sexual motivation is much more relevant to violent crime than we might think at first. At the same time, it should also be emphasized that the presence of the sexual aspect in many cases allows us to infer another mental disorder or maladaptive scheme, which are also characteristics of the offender's personality structure. It should also be emphasized that sexual deviance in itself does not predispose to committing a crime; examining this phenomenon definitely requires a multidisciplinary approach.

Value: Through hungarian and international cases, it is shown how sexual motivation, including deviant and pathological sexual behavior, is connected to

the commission of violent crimes. Although the exploration of the phenomenon summarizes only the main nodes, it lays the foundation for further empirical research that may be relevant from the point of view of the topic.

Keywords: motivation, sexual motivation, spectrum view, violent behavior

Bevezetés

Bizonyára minden, a téma iránt érdeklődő és a témában jártas személynek ismerős Ted Bundy, Jeffrey Dahmer vagy éppen John Wayne Gacy neve. A három férfi életének közös metszéspontja, hogy mindhárman a 20. század szexuális sorozat-bűnelkövetői. Ted Bundy több mint 30 fiatal, a tízes éveit végén és a húszas éveit elején járó nőt erőszakolt és gyilkolt meg 1974 és 1978 között; Jeffrey Dahmer 17 férfit és fiút végzett ki 1978 és 1991 között patológiás szexuális vágyának kiteljesedése céljából; John Wayne Gacy, avagy a gyilkos bohóc, pedig amellett, hogy sikeres üzletember volt és játékonysági eseményeket szervezett, ahol a gyerekeket bohócruhába öltözve szórakoztatta, 33 fiatal férfivel végzett (Fahim & Dangwal, 2022; Ruzsonyi, 2016; Nichols, 2006; Silva et al., 2002; Jentzen et al., 1994).

De nem kell külföldre mennünk azért, hogy szexuálisan motivált sorozat-bűncselekményekkel találkozzunk, elegendő csupán néhány évtizedet visszamenünk az időben. Jancsó Ladányi Piroska az 1950-es években öt tizenéves fiatal lányt gyilkolt meg nekrofil módon; a martfűi rémként elhíresült Kovács Péter négy halálos kimenetelű és további kettő súlyos támadást hajtott végre; míg Szabó Zoltán, a balástyai rém vonatkozásában szintén tetten érhetők bizonyos szexuális aspektusok (Dulai, 2020; Faragó, 2012). A szexuális sorozat-bűnelkövetők jó példája Russell Williams is (Warren, 2020; Watt & Stewart, 2015), aki a Kanadai Királyi Légierő volt ezredesként szolgált. A volt ezredest első alkalommal „csupán” kétrendbeli emberölés, a 37 éves Marie-France Comeau tizedes és a 27 éves Jessica Lloyd meggyilkolása vonatkozásában hallgatták ki, majd az eljárás során további szexuális bűncselekmények elkövetését is hozzá köthették: két rendbeli szexuális erőszakot, szexuális zaklatást, valamint olyan 82 betöréses esetet, melyek motivációja nem anyagi haszonszerzés volt; a betörések alkalmával Williams női fehéreneműket tulajdonított el, amely egyrészt megfeleltethető a szexuális elkövetők trófeagyűjtési cselekményének (Lohner et al., 2021), másrészt a klinikai pszichológiában ismert fetisizmus zavarnak (American Psychiatric Association, 2022; World Health Organization, 2022). Williams esete „klasszikusnak” tekinthető: a szexuális motiváció és a kóros

szexuális zavar által motivált elkövető a fetisizmustól eljutott a nagyon szélsőséges és brutális emberölésig, amelyet a szakirodalom szexuális emberölésként, kéjgyilkossággként és/vagy erotophonophiliaként szokott azonosítani (Meloy, 2000; Krafft-Ebing, 1886).

A sorozatjelleg megállapítása

A sorozatjelleg megállapítása nem is olyan egyszerű feladat, mint azt sokan gondolnák. Precíz elemző-értékelő tevékenység szükséges hozzá, multidiszciplináris megközelítés, de mindenekelőtt pontos és részletes információ- és adatbázis a bűncselekmény(ek)ről és az elkövetés(ek) körülményeiről.

A sorozatgyilkos mint elkövetői kategória és terminológiai kifejezés csak az 1970-es éveket követően jelent meg, noha bőven ezt megelőzően is találunk sorozat-bűnelkövetőket. Ilyen volt többek között a Bolond Bombagyáros névre keresztelt George Metesky, aki az 1940–1950-es években több mint harminc bombát robbantott fel New York-szerte; az első szexuális sorozatgyilkos pedig az a Hasfelmetsző Jack volt, aki az 1880-as években több prostituálttal végzett Londonban (Innes, 2007; Ivaskevics, 2020; Lehoczki, 2021).

Noha a sorozatgyilkos terminológia megjelenését Robert Resslerhez, az amerikai Szövetségi Nyomozó Iroda, az FBI volt különleges ügynökéhez kötik (Nagy, 2015), a valóság az, hogy a kifejezést Ressler egy angliai konferencián hallotta először, majd visszatérve az Egyesült Államokba, kezdte el alkalmazni gyakorlati munkája során (Ressler & Shachtman, 1992). Ugyanakkor kétségtelen, hogy Ressler – és az FBI kötelékében megszervezett Behavioral Science Unit – nagy szerepet játszott a terminológia megszilárdulásában és elterjedésében. A konferencián a crime in series kifejezést alkalmazták azokra az esetekre, amelyek a beszerzett tárgyi bizonyítási eszközök alapján sorozatba illeszthetők voltak, függetlenül attól, hogy ezek a cselekmények életellenes cselekmények voltak-e. Az évek során természetesen a sorozatgyilkos terminológia is – mint oly sok más jelenség és/vagy fogalom – számos változáson/változtatáson ment át, azonban az egyes újragondolások rendre visszatérnek a klasszikusnak tekinthető sorozatgyilkos-meghatározáshoz (Douglas et al., 1992): legalább három alkalommal, legalább három sértett sérelmére, legalább három különböző helyszínen elkövetett olyan emberölés, ahol az egyes ölési cselekmények között érzelmi nyugvópont, érzelmi lenyugvás figyelhető meg, és amelyek elkövetése mögött szexuális indíték húzódik, amelyet a legdominánsabb ölési indítékok között tartanak számon. Ezt a meghatározást dolgozta át később többek között Hickey (1997; 2006; 2012), Skarpec (2001), valamint Holmes és Holmes (2010).

Fontos kiemelni azt, hogy a sorozatgyilkos és a sorozatgyilkosság kriminológiai kategória; a büntetőjog-tudományban ez a fogalom ismeretlen (Nagy, 2015; Ruzsonyi, 2016). A hazai büntető anyagi jogi szabályozás több ember sérelmére elkövetett emberölés büntetőjogi kategóriája feleltethető meg a kriminológia sorozatgyilkosság-kategóriájának: ebben az esetben az eredmény több ember életét kioltó elkövetői magatartás, amelyet a hatályos büntetőtörvénykönyvünk az emberölés minősített esetei között tart számon.¹

Térjünk vissza Douglas és munkatársai (1992) által meghatározott sorozatgyilkos-meghatározáshoz. Ugyanis van egy olyan eleme a meghatározásnak, amely jelen tanulmány központi eleme, ez pedig a szexuális motiváció.

Deviáns szexuális motiváció

Sokszor merül fel bennünk kérdésként, hogy miért cselekszünk úgy, ahogy, vagy éppen miért nem. A kérdés megválaszolásához két nézőpontot kell figyelembe vennünk (Gősiné Greguss & Bányai, 2006). Egyrészt léteznek az úgynevezett kauzális, vagy más néven oksági megközelítések, amelyek a jelenben létrejött cselekvés mögött valamilyen múltbeli történéseket, élményeket valószínűsítnek. A kauzális megközelítések közé tartoznak a múltbeli események és az azok hatására kialakult tapasztalatok, mint motiváló tényezők, valamint a biológiai és a pszichológiai magyarázatok. A másik nézőpontot finális, azaz célra irányuló megközelítésnek nevezzük, amely arra fókuszál, hogy a jelenben végrehajtott cselekvésünk milyen jövőbeli hasznot eredményez – vagyis milyen jutalomban reménykedünk, ami miatt az adott cselekvésfolyamot véghez vesszük.

A szexuális erőszak kapcsán, a fentieket figyelembe véve és alkalmazva azt mondhatjuk, hogy az erőszak elkövetésének kauzális oka lehet például az elkövető korai és rossz szexuális élménye, koragyermekkorban bántalmazás és elhanyagolás, vagy esetleg gyermekkorban az ő áldozattá válása, amelyek a jelenben, maladaptív módon, szexuális erőszakban jelennek meg. A finális okok között pedig olyan tényezők szerepelhetnek, mint a szexuális vágy kielégülése: az elkövető azért követi el a szexuális cselekményt, mert a szexuális vágya a jelenben nem tud adaptív és legitim módon, a többségi társadalom által elfogadott úton kielégülni, a jövőben viszont, a behatolással járó erőszakot követően, igen. Látjuk, a két megközelítés bár más-más szempontrendszer szerint, de arra keresi a választ, hogy cselekvésünket mi energizálja, mi tartja fenn és milyen tényezők hatására változtatunk azon.

1 A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 160. § (2) bekezdés f) pont.

Vizsgáljuk meg kicsit a fent megjelenő folyamatot részleteiben. Amit látunk, hogy jelen van valamilyen hiányállapot – a fenti példában a szexuális vágy –, ami nagyban befolyásolja az egyén viselkedését, aki mindent megtesz annak érdekében, hogy ezt a kialakult és fennálló hiányállapotot a lehető legoptimálisabb módon kielégítse. Így máris eljutunk a motiváció meghatározásáig (Gősiné Greguss & Bányai, 2006): olyan célirányos viselkedés, amelynek eredménye, hogy a fennálló hiányérzet/hiányállapot megszűnik. Motivált vagyok arra, hogy a vágyott cél elérése érdekében viselkedjek vagy éppen ne viselkedjek valahogy. A motiváció összetett jelenség, amely számos módon csoportosítható és életünk szinte valamennyi területén azonosítható, legyen az akár munka, fiziológiás szükséglet (éhség, szomjúság) vagy a szexuális életünk.

Szexuális viselkedésünk és maga a szexuális motiváció is multidimenzionálisan szabályozott: részben biológiai-anatómiai-élettani szabályozottság, részben tapasztalati és kulturális szabályok irányítják. A biológiai tényezők között mindenképpen említést érdemelnek a genetikai (XX és XY kromoszóma), a különböző hormonális (az embrióban végbemenő androgenizáció folyamata, vagy serdülőkorban a hipotalamusz gonadotrop-felszabadító hormonja) és idegi hatások (szexualitással kapcsolatos alapreflexek), valamint az agy hipotalamusz központjának poszterior területei, amelynek stimulálása nemi vágy megjelenését eredményezi (Heath, 1972).

Az evolúciós kutatások világítottak rá arra, hogy a szexualitás nagyobb szerepet játszik egy faj túlélésében, mint az agresszió, ami meglepő tudományos eredménynek hathat. Ezt a tudományos eredményt azzal magyarázták, hogy a szexualitás azért fontos evolúciós tényező, mert annak a fajnak van a legtöbb utóda, amelyik a legrátermettebb. A „legrátermettebbség” megmutatkozik az egyed szociális kapcsolataiban, problémamegoldó képességében, rezilienciájában. Mivel pedig ahhoz, hogy a „legrátermettebb gén” átöröközhető legyen, mindenképpen szexuális kontaktust kell létesítenie egy másik egyeddel. A fajfenntartást lényegében tehát – az evolúciós perspektíva alapján – a szexualitás határozza meg, és igen komoly befolyással van rá. Mindemelt nem szabad elfelejteni azt sem, hogy a szexuális cselekvés napjainkban már nemcsak egy faj reprodukciós rátájára van hatással, hanem komoly emocionális és örömszerző funkcióval is bír, ami pedig hatással van a partnerek kötődésére és elköteleződésére is, ahogyan arra már egy fejezettel korábban is utaltam. A humán egyedfejlődés során azonban a szexualitás sok és sokféle változáson ment át: mind kulturális, mind anatómiai-hormonális szempontból jóval diverzebbé vált. Az evolúciókutatók szerint az egyedfejlődés során a férfiak szexuális aktusa jóval gyakoribb volt – és ez igaz lehet még napjainkban is –, mint a nőké, aminek oka az, hogy a férfiak sokkal „nagyobb szexuális változatosságot igényelnek”

(Gösiné Greguss & Bányai, 2006), jóval több szexuális partnerük van, aminek evolúciós magyarázata, hogy a férfiak igyekeznek génjeiket minél eredményesebben reprodukálni, aminek elérése érdekében jóval variábilisebb szexuális életet élnek. Ezt mennyiségi stratégiának nevezzük (minél több szexuális partnerrel kapcsolatot létesíteni), míg a nők ezzel szemben úgynevezett minőségi stratégiát részesítenek előnyben, vagyis olyan partnert választanak maguk mellé hosszú távra, aki a lehető legtöbb erőforrást tudja biztosítani számukra utódjaik felneveléséhez. Ezek a stratégiák a férfiak és nők párválasztási stratégiáikban is megjelennek: a férfiak inkább a fiatal, fizikailag vonzónak aposztrofált nőket keresik, míg a nők a párválasztásnál a férfi erőforrás-gazdagságában, társadalmi státuszában és stabil jövőképében keresik az igazit (Gyuris, 2009; Miller, 2006; Buss & Schmitt, 2003).

A szexuális motiváció kapcsán szólnunk kell néhány szót a devianciáról is, lévén, hogy a tanulmány tárgyaként megjelenő, erőszak útján ki- és megélt szexuális kielégülés és viselkedés a legenyhébben szólva is extrém módon deviáns. Ezt pedig meg kell értenünk akkor, ha szexuálisan motivált (sorozat)bűncselekményekről beszélünk. A deviancia – vagy más kifejezéssel élve nonkonformista viselkedés (Adler et al., 2005) – a társadalom többsége által elfogadott és legitimé tett normáktól, normálistól való eltérést jelöli (Boda, 2021; Boda & Papp, 2021; Haller, 2020; Giddens, 2003); a társadalmi szabályok olyan irányú megszegése, amely a közösség tagjaira nézve hátrányos következményekkel jár, legszélsőségesebb esete pedig a bűnözés (Boda, 2019). Amennyiben a büntetőjog-tudomány felől közelítjük meg a norma kérdését, a deviáns viselkedést ebben az esetben bűnözésnek hívjuk, amit a büntetőjog büntetni rendel azon okból kifolyólag, hogy a normasértő magatartás a társadalmi értékeket veszélyezteti (Bolyky, 2018). Ha pszichológiai szemszögből vizsgáljuk a kérdést, a pszichés működés normalitását megszegő jelenségeket rendellenesnek, abnormálisnak, bizonyos esetben pedig patológiásnak tekinthetjük (Comer, 2005). Arról pedig, hogy pszichológiai szempontból mi normális, a különböző pszichológiai területek másként vélekednek. A fejlődéslélektan a biztonságos kötődést emeli ki, mint a normális (pszichés) működés alapját; az evolucionisták vélekedése szerint az emberi agresszió adaptív és megvan a társadalmi haszna, az pedig csupán a zavar súlyosságán múlik, hogy deviáns vagy sem; a pszichodinamikus megközelítés alaptézise, hogy az elfojtott és a tudattalanba száműzött tartalmak feldolgozatlansága eredményezi a deviáns viselkedésforma kialakulását, valamint az, hogy a szuperego nem megfelelő módon kontrollálja az ösztön-én, másnéven az ID ösztönkésztetéseit (Boda, 2021; Boda & Papp, 2021; Bolyky, 2018; Carver & Scheier, 2006; Virág & Vág, 1990; Ainsworth, 1989). Az 1844-ben alakult Amerikai Pszichiátriai Társaság

(American Psychiatric Association – APA) álláspontja alapján a normalitás szinte azonos a mentális egészséggel, melyek az alábbi viselkedéses magatartási kritériumok mentén írhatók le: „*a személyre nem jellemzőek a belső konfliktusok; képes ésszerűen és hatékonyan gondolkodni, cselekedetei jól szervezettek képes megbirkózni az élet kihívásaival és problémáival; mentes a szélsőséges érzelmi reakcióktól (pl. szorongástól, aggodalomtól, egyéb érzelmi zavaroktól); és egyértelműen nem rendelkezik a mentális zavarok tüneteivel (pl. betegség belátási tudat hiányával, realitás kontroll problémával, rögeszmékkel, fóbákkal, illetve egyéb zavarokkal).*” (Sófi & Farkas, 2020). Tulajdonképpen a nemzetközi szinten elismert és mérvadó szervezet álláspontja szerint az a normális, aki nem abnormális, mely kép árnyaltabbá válik a különböző történelmi korok függvényében, hiszen a normalitásról alkotott szemlélet alakulásával változott a mentális betegségek megítélése is. Különböző korokban az adott kultúra és társadalom norma- és értékrendszerétől eltérő magatartást mutató személyeket felügyelet alá vonták, a társadalom többi tagjától elkülönítették, tehát bezárták (például tébolydába) és kontrollálták, korlátozták cselekedeteiket, vagy éppen halállal sújtották (például boszorkányperek). Ugyanakkor bizonyos pszichiátriai betegséggel rendelkező, de valamilyen oknál fogva kiváltságos személyek nemhogy a társadalom részeként funkcionáltak, de akár legfőbb irányítói lehettek (például Caligula vagy Néró császár) (Sófi & Farkas, 2020).

Visszatérve a szexuális viselkedéshez, a deviáns szexuális magatartás tehát nemcsak, hogy normasértő magatartás, hanem bizonyos szituatív tényezők fennálltakor bizony szankcionálandó és büntetendő. Gondoljunk csak a magamutogatásra. Annak ellenére, hogy bizonyos klinikai tünetek fennálltakor ez egy jól definiált mentális zavar ([American Psychiatric Association, 2022](#)), a viselkedéses jegyeket a büntetőjog – represszív módon – büntetni is rendeli. Ugyanez igaz a szexuális szadizmusra is: azon túl, hogy a két nagy nozológiai rendszer is mentális zavarként kezeli, a büntetőjog különös kegyetlenséggel való elkövetői magatartásként tartja számon.

Ezen a ponton pedig eljutottunk egy, a szexuális viselkedés újabb, már nemcsak, hogy deviáns, de kóros szintjéhez, a pszichopatológiai kórképekhez, amelyeknek szintén jelentős szerepe van a szexuális sorozat-bűncselekmények elkövetésében.

Patológiás szexualitás és spektrumszemlélet

A szexuális sorozat-bűnelkövetőket általában sokan, főként a laikusok, szexuálisan abnormálisnak gondolják. Noha van benne némi igazság, a helyzet

korántsem ennyire fekete vagy fehér. Gondoljunk csak vissza a Bevezetőben említett Williams ezredes esetére. Williams számos szexuálpatológiai kórkép jellegzetességeit mutatta, azonban azonosítása mégsem volt olyan könnyű feladat. De mi is az a pszichopatológia? Milyen szerepe van a szexuális viselkedések szervezésében, és milyen kapcsolatban áll az erőszakos bűnelkövetéssel?

A kérdések megválaszolását elsőként azzal kell kezdenünk, hogy mi is az a mentális zavar. Egyes meghatározások szerint a mentális zavar az elmeműködés azon patológiás működése, és a lelkiállapot kórosan zavart szintje, amellyel a pszichiátria tudománya foglalkozik (Haller et al., 2020a). Ugyanakkor a kóros lelki működésekkel nem kizárólagosan a pszichiátriatudomány foglalkozik: a pszichológia, illetőleg kifejezetten a klinikai pszichológia tárgya is ezen kóros lelki működések azonosítása és feltárása, valamint a mentális zavarok pszichoterápiás kezelésének kidolgozása. Ezek a zavarok általában racionálisan nem magyarázhatók meg, időben tartóssá válnak, a megjelenő érzelmi és/vagy viselkedési jegyek ellenállhatatlanul és kontrollálhatatlanul törnek be az egyén mindennapi életvitelébe. Tehát ahhoz, hogy egy diszfunkcionális mentális állapotot mentális zavarként diagnosztizáljunk, a következő kritériumoknak kell teljesülniük: időben stabil, racionálisan meg nem magyarázható állapotokról van szó, amelyek a beteg számára megnehezítik a mindennapi életműködést, és amelyek a beteg akaratától függetlenül vannak jelen (Haller et al., 2020a). Az Amerikai Pszichiátriai Társaság definíciója szerint a mentális zavar „*olyan szindróma, amelyre az egyén kogníciójának, érzelemszabályozásának vagy viselkedésének klinikailag jelentős zavara jellemző, amely a mentális működések háttérében álló pszichológiai, biológiai vagy fejlődési folyamatok diszfunkcióját tükrözi. Elkülönítendő egy életesemény vagy veszteség – pl. munka elvesztése vagy szeretett személy halála – által kiváltott várható választól. Sem az adott kultúrában deviánsnak tartott viselkedés [...], sem az egyén és a társadalom közötti konfliktusok nem tekinthetők mentális zavaroknak, kivéve abban az esetben, ha a deviancia vagy a konfliktus a személy diszfunkciójából ered*” (Lazáry et al., 2021). A mentális zavarok gyakran esnek a kriminalizáció áldozatául (Haller, 2020; Parti et al., 2016), különösen a skizofréniáspektrum- és egyéb más pszichotikus zavarok, a személyiségzavarok, valamint a parafilias zavarok, amely kriminalizációs folyamat nagyban aggályos – bár kétségtelen, hogy a mentális zavarok rendelkeznek rendészettudományi szempontból releváns aspektusokkal (Lehoczki, 2021; Haller et al., 2020a; Häkkinen-Nyholm et al., 2009a, 2009b).

A pszichopatológia a pszichiátriai diagnosztika alapja, tárgya pedig a személyiség kóros aspektusainak, viselkedésvariánsainak feltárása és azonosítása, amelyet a laikusok sok esetben örültséggel és a fokozott veszélyességgel

azonosítanak (Somlai & Németh, 2021). „*A pszichopatológia a tudománynak az a területe, amely a mindannyiunk számára rejtélyes kóros viselkedésformák vizsgálatával foglalkozik. A pszichopatológiával foglalkozó szakemberek [...] módszeresen gyűjtik azokat az adatokat, melyek segítségével a vizsgált jelenségek leírhatóak, előre jelezhetőek, értelmezhetőek és többé-kevésbé ellenőrizhetőek lesznek.*” (Comer, 2005). A pszichopatológiai perspektíva szerint egy személy akkor normális, ha képes a társadalmi szerepét betölteni – ellenkező esetben instabil és kiszámíthatatlan (Szakács, 1991). A mentális zavarok a klinikai pszichológia két nagy nozológiai rendszerében, a DSM-ben (Mentális Zavarok Diagnosztikai és Statisztikai Kézikönyve – [American Psychiatric Association, 2022](#)) és a BNO-ban (Betegségek Nemzetközi Osztályozása – World Health Organization, 2022) kerültek rögzítésre, amelyek számos átdolgozáson mentek keresztül az évek során. Jelenleg a DSM 5. kiadásának átszövegezett változata van érvényben ([American Psychiatric Association, 2022](#)), míg a BNO 11. kiadása hatályos (World Health Organization, 2022). A klinikai pszichológiában a 2013-as DSM-kiadás hozott némileg paradigmaváltást: egyrészt szemben az addigi dichotómián és tünetkategóriákon alapuló felfogással, a DSM-5 spektrumszemléletet vezetett be (például skizofrénia-spektrumzavar, autizmus-spektrumzavar), amelynek köszönhetően az egyes mentális zavarok komplexebb megközelítésben, sokkal plasztikusabban, jóval szélesebb íven tárgyalhatók. Másrészt a kategorizáció mellett dimenzonális megközelítést alkalmaz, amelynek köszönhetően pedig a pszichiátriai megbetegedések – köztük a parafilias zavarok is – pontosabban mérhetővé válnak (Nussbaum, 2013).

Viszonylag sok sorozat-bűnelkövető mutat parafilias vonásokat. Ezek olyan maladaptív szexuális izgalmi állapotokat és vonzalmakat jelölnek, amelyeket különféle tárgyak, helyzetek, emberek vagy lények váltanak ki; olyanok, amelyek iránt a legtöbb ember közömbös ([American Psychiatric Association, 2022](#); Haller et al., 2020b). Vannak, akik próbababák iránt éreznek szexuális vonzalmat, míg másokat a női fehérműk hoznak izgalmi állapotba, ahogyan láttuk Williams esetében is. Az ő esete arra is rámutat, hogy egy olyan, rendészettudományilag talán kevésbé jelentősnek tűnő parafilias zavar, mint a fetisizmus zavar, milyen komoly és szélsőségesen erőszakos cselekmények elkövetését motiválhatja. A legtöbb sorozatelkövető esetében, ahogyan Williams későbbi elkövetése során is, a szexuális szadizmus zavar viselkedéses jegyeivel találkozhatunk. Dahmer, Gacy, Bundy, Hasfelmetsző Jack – mindegyikük elkövetési magatartásában közös pont a fokozott brutalitás és szadizmus (Fahim & Dangwal, 2022; Ruzsonyi, 2016; Nichols, 2006; Silva et al., 2002; Jentzen et al., 1994). A parafilias zavarok közül minden bizonnyal a szadizmus mutatja a legerősebb kapcsolatot az erőszakos jellegű sorozat-bűncselekményekkel

(Stone, 2010; Johnson & Becker, 1997; Warren et al., 1996). A szexuális szadizmus zavar lényege, hogy az egyén szexuális izgalmi állapotát a másik félnek okozott fizikai és pszichikai bántalmazás, a szándékos fájdalomkókozás váltja ki (Tringer, 2010; Vizi, 2021). A szadizmus zavar mellé sok esetben társulnak egyéb specifikus parafiliás zavarok is, úgy, mint piquerizmus, antropofágia vagy erotofonofília (Lehoczki, 2021). A specifikus parafiliás zavarokhoz bizonyos esetekben tévképzetek is társulhatnak: például az elkövető azért iszik vért, mert meg van győződve arról, hogy azzal valamilyen erő birtokába jut, és a sértett ereje belé száll.

Noha a szexuális motiváció és a szexuális zavarok is multikauzális megközelítésű magyarázatokat kívánnak meg, van egy fontos viselkedésszervező jelenség, amiről röviden szót kell ejteni, ez pedig a (szexuális) fantázia.

A fantázia szerepe a szexuális viselkedésben

A fantázia alapvetően adaptív tevékenység, amellyel mindannyian gyakran találkozunk. A fantázia eredményes coping technika tud lenni; segít forgatókönyvek kidolgozásában, amelyek egy-egy kritikus szituáció vagy élethelyzeti elakadás megoldásában tudnak segíteni, az adaptív szexuális fantázia pedig ahhoz nyújt segítséget, hogy felkészüljünk az első alkalomra, és sorra vegyük, vajon mit fogunk közben érezni, mit szabad és mit nem szabad közben csinálni. A probléma akkor kezdődik, amikor a szexuális fantázia központi témája nem az intimitás, hanem a fájdalomkókozás, a harag és a dominanciaszükséglet kielégítése lesz. Lehoczki rámutat arra (2017), hogy a deviáns szexuális fantázia kialakulásának szempontjából két kritikus életszakaszt szükséges vizsgálnunk: a kisgyermekkor és a kamaszkort. A kisgyermekkor kitüntetett kérdése a biztonságos kötődés. Abban az esetben, ha a gyermekkor traumatogén, a gyermek a fantáziavilágba menekülve igyekszik kompenzálni a külvilágból eredő traumatikus élményeket (Protter & Travin, 1987). *„Egyre inkább begyakorlódik és automatikussá válik a fantáziába menekülés megküzdésként való használata, amelynek fókuszába az agresszió, a dominancia és kontroll, a hatalom, bántalmazás, bosszú és a másik megalázása kerül”* (Lehoczki, 2017). A kamaszkori szexuális fantáziatevékenység gyújtópontja a biológiai érés és a hormonális fejlődés. Emellett egyre gyakrabban jelenik meg a maszturbáció, amely sokszor a fantáziálás mellett jelenik meg. Serdülőkorban már tudatosan is irányíthatóvá válik a fantázia: abban az esetben, ha nem elég intenzív, nem elég stimuláló, a fantáziatartalom tudatosan módosítható és az intenzitása további elemekkel fokozható. A baj ott kezdődik, amikor ezek a további elemek az agresszió,

a bántalmazás, a szexuális erőszak és a fájdalomkozási témájából kerülnek ki. Ezekben az esetekben a fókusz ugyancsak áthelyeződik a normál szexuális viselkedésről egy abnormalis, erőszakos tartalmú szexuális viselkedésre, amely bizonyos szituatív tényezők hatására explozív szerű robbanással, szexuális erőszakos cselekmény elkövetésében tud manifesztálódni.

Összegzés

A tanulmány központi témája a szexuális motiváció, mindezt egy olyan súlyos cselekménysorozat vonatkozásában tárgyalva, mint a sorozat-bűncselekmények. Látjuk, hogy alapvető különbség van a szexuális motiváció és a patológiás szexuális viselkedés között, amelyek vizsgálata fontos tényező az ilyen típusú sorozat-bűncselekmények esetében. A motiváció abnormalis mivolta deviáns cselekményekben jelenhet meg, a patológiás szexualitás, a parafilias zavarok pedig komoly pszichés kérdéseket eredményeznek. A szexuális sorozat-bűncselekmények kategóriája igen variábilis: annak ellenére, hogy legtöbbször sorozatgyilkossággal hozzák összefüggésbe, Williams esetében láttunk példát arra, hogy a deviáns szexualitás betöréssel lopásban is megjelenhet, továbbá szexuális erőszak-sorozatokban, zaklatásban vagy rablásban is manifesztálódhat. Az pedig egy külön tanulmány kérdése, hogy a gyermekpornográfia cselekménye mennyiben illeszkedik a szexuális sorozat-bűncselekmények kategóriájába, de véleményem szerint több közös pont is azonosítható a két jelenség között.

Felhasznált irodalom

- Adler, F., Mueller, G. O. W., & Laufer, W. S. (2005). *Kriminológia*. Osiris Kiadó.
- Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 709–716. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.4.709>
- American Psychiatric Association. (2022). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed., text rev.). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425787>
- Boda, Z. (2021). Az emberölés kriminálpszichológiai megközelítése. *Belügyi Szemle*, 69(2. ksz.), 9–30. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.2.1>
- Boda, Z., & Papp, L. (2021). Az erőszakos bűncselekményekhez vezető antiszociális viselkedés kriminálpszichológiai megközelítése. *Magyar Rendészet*, 20(2), 15–34. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.2.1>
- Boda, J. (2019). *Rendészettudományi szakszótár*. Dialóg Campus Kiadó.

- Bolyky, O. (2018). *Az emberölések jogi és kriminológiai jellemzői, különös tekintettel a mentális tényezők büntetőjogi értékelésére* [Doktori (PhD) disszertáció, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola].
- Buss, D. M., & Schmitt, D. P. (1993). Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review*, 100, 204–232. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.100.2.204>
- Carver, C. S., & Scheier, M. F. (2006). *Személyiségpszichológia*. Osiris Kiadó.
- Comer, D. J. (2005). *A lélek betegségei. Pszichopatológia*. Osiris Kiadó.
- Douglas, J. E., Burgess, A. W., Burgess, A. G., & Ressler, R. K. (1992). *Crime classification manual: A standard system for investigating and classifying violent crime*. Simon & Schuster.
- Dulai, P. (2020). A médiaerőszak által belobbantott tűz – egy szexuális indítékból elkövetett sorozatgyilkosság kriminálpszichológiai szemszögből. *Belügyi Szemle*, 68(2), 103–113. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.2.7>
- Fahim, A., & Dangwal, P. (2022). The making of a criminal: Case study of Ted Bundy. *International Journal of Creative Research Thoughts*, 10(6), 494–506.
- Faragó, O. (2012). *Magyar sorozatgyilkosok (1900–2012)*. Oriold Kiadó.
- Giddens, A. (2003). *Szociológia*. Osiris Kiadó.
- Gősiné Greguss, A., & Bányai, É. (2006). A motiváció. In Oláh, A. (Szerk.), *Pszichológiai alapismeretek* (pp. 321–369). Bölcsész Konzorcium.
- Gyuris, P. (2009). *Homogámia és/vagy szexuális imprinting a párválasztásban. Rivalis párválasztási mechanizmusok tesztelése az evolúciós pszichológiában* [Doktori (PhD) értekezés, PTE Pszichológia Doktori Iskola Evolúciós és Kognitív Pszichológia Program].
- Häkkänen-Nyholm, H., Repo-Tiihonen, E., Lindberg, N., Salenius, S., & Weizmann-Henelius, G. (2009a). Finnish sexual homicides: Offence and offender characteristics. *Forensic Science International*, 188(1–3), 125–130. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2009.03.030>
- Häkkänen-Nyholm, H., Weizmann-Henelius, G., Salenius, S., Lindberg, N., & Repo-Tiihonen, E. (2009b). Homicides with mutilation of the victim's body. *Journal of Forensic Sciences*, 54(4), 933–937. <https://doi.org/10.1111/j.1556-4029.2009.01094.x>
- Haller, J. (2020). Devianciák – A pszichopatológia alapjai. In Farkas, J., & Haller, J. (Szerk.), *Pszichológia a közszolgálatban II.* (pp. 61–74). Dialóg Campus Kiadó.
- Haller, J., Bellavics, M. Zs., & Baráth, N. E. (2020a). Kriminálpszichiátria – elméleti háttér és gyakorlati hasznosítás. *Magyar Rendészet*, 20(3), 119–135. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.7>
- Haller, J., Fogarasi, M., & Farkas, J. (2020b). Szexuális bűncselekmények. In Haller, J. (Szerk.), *Bűntettek kriminálpszichológiája* (pp. 59–116). Dialóg Campus Kiadó.
- Heath, R. G. (1972). Pleasure and brain activity in man: Deep and surface electroencephalograms during orgasm. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 154, 3–18. <https://doi.org/10.1097/00005053-197201000-00002>
- Hickey, E. W. (1997). *Serial murders and their victims* (2nd ed.). Thompson Wadsworth.
- Hickey, E. W. (2006). *Serial murderers and their victims* (4th ed.). Thompson Wadsworth.
- Hickey, E. W. (2012). *Serial murderers and their victims* (6th ed.). Thompson Wadsworth.

- Holmes, R. J., & Holmes, S. T. (2010). *Serial murder* (3rd ed.). Sage Publications.
- Innes, B. (2007). *Bűnös elmék. Pszichológiai profilalkotás a bűntények felderítésében*. Skandi-Wald Könyvkiadó.
- Ivaskevics, K. (2020). Bűnözői profilalkotás. In Haller, J. (Szerk.), *Rendészeti pszichológia* (pp. 111–148). Dialóg Campus Kiadó.
- Jentzen, J., Palermo, G., Johnson, L. T., Ho, K. C., Stromo, K. A., & Teggatz, J. (1994). Destructive hostility: The Jeffrey Dahmer case. A psychiatric and forensic study of a serial killer. *The American Journal of Forensic Medicine and Pathology*, 15(4), 283–294. <https://doi.org/10.1097/00000433-199412000-00002>
- Johnson, B. R., & Becker, J. V. (1997). Natural born killers? The development of the sexually sadistic serial killer. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 25(3), 335–348.
- Krafft-Ebing, R. F. von. (1886). *Psychopathia sexualis: Eine klinisch-forensische Studie*. Stuttgart.
- Lazáry, J., Németh, A., & Bánk, M. Cs. (2021). Klasszifikációs rendszerek. In Németh, A., Füredi, J., Lazáry, J., & Somlai, Zs. (Szerk.), *A pszichiátria magyar kézikönyve* (6. átdolgozott és bővített kiad., pp. 201–209). Medicina Könyvkiadó.
- Lehoczki, Á. (2017). *A szexuális erőszakot elkövetők fantáziavilága: A szexuális erőszakot elkövetők fantáziavilágának vizsgálata a bűnelkövetés tükrében* [Doktori (PhD) értekezés, Debreceni Egyetem Pszichológiai Doktori Iskola].
- Lehoczki, Á. (2021). *A poszt-offenzív szakasz pszichológiai vizsgálata az emberölés profilalkotásában* [Doktori (PhD) disszertáció, Nemzeti Közszolgálati Egyetem].
- Lohner, K., Hermann, Zs., & Haller, J. (2021). Szexuális motiváció nyomai a tetthelyen: Kriminálpszichológiától a kriminalisztikáig. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1813–1828. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.10>
- Meloy, J. R. (2000). The nature and dynamics of sexual homicide: An integrative review. *Aggression and Violent Behavior*, 5(1), 1–22. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(99\)00006-3](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(99)00006-3)
- Miller, G. (2006). *A párválasztó agy. A párválasztás szerepe az emberi agy evolúciójában*. Typotex.
- Nagy, Zs. (2015). Sorozatgyilkosok: Egy fogalmi meghatározás problémái. *Doktori Műhelytanulmányok*, 175–185.
- Nichols, D. S. (2006). Tell me a story: MMPI responses and personal biography in the case of a serial killer. *Journal of Personality Assessment*, 86(3), 242–262. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa8603_02
- Nussbaum, A. M. (2013). *The pocket guide to the DSM-5 diagnostic exam*. American Psychiatric Association.
- Parti, K., Szabó, J., & Virág, Gy. (2016). A média azt üzenté... Szexuális erőszakkal kapcsolatos ismeretek, vélemények és attitűdök vizsgálata egy médiakampány kapcsán. *Médiakutató*, 16(2), 7–24.
- Ressler, R., & Shachtman, T. (1992). *Whoever fights monsters: My twenty years tracking serial killers for the FBI*. St. Martin's Paperbacks.

- Ruzsonyi, P. (2016). Sorozatgyilkosok a rácson túl: „Bestiális ember – emberi bestiák” I. rész. *Börtönügyi Szemle*, 35(1), 2–22.
- Silva, J. A., Ferrari, M. M., & Leong, G. B. (2002). The case of Jeffrey Dahmer: Sexual serial homicide from a neuropsychiatric developmental perspective. *Journal of Forensic Sciences*, 47(6), 1347–1359. <https://doi.org/10.1520/JFS15574J>
- Skarpec, C. A. (2001). Defining serial murder: A call for a return to the original Lustmörd. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 16(2), 10–24. <https://doi.org/10.1007/BF02805177>
- Somlai, Zs., & Németh, A. (2021). A pszichopatológia alapvonalai. In Németh, A., Füredi, J., Lazáry, J., & Somlai, Zs. (Szerk.), *A pszichiátria magyar kézikönyve* (6. átdolgozott és bővített kiad., pp. 120–134). Medicina Könyvkiadó.
- Sófi, Gy., & Farkas, J. (2020). Mentális betegek kezelése és ellátása: Magyarországi intézménytörténeti vonatkozások. In Karlovitz, J. T. (Szerk.), *Jogok és lehetőségek a társadalomban* (pp. 265–280). International Research Institute.
- Stone, M. H. (2010). Sexual sadism: A portrait of evil. *The Journal of the American Academy of Psychoanalysis and Dynamic Psychiatry*, 38(1), 133–157. <http://dx.doi.org/10.1521/jaap.2010.38.1.133>
- Szakács, F. (1991). *Patopszichológiai vademecum*. Tankönyvkiadó.
- Tringer, L. (2010). *A pszichiátria tankönyve*. Semmelweis Kiadó.
- Virág, Gy., & Vág, A. (1990). Elméletek a bűnöző személyiségről. In Horváth, T., & Lévay, M. (Szerk.), *Kriminológiai szakirodalom-gyűjtemény I. kötet (Válogatás a magyar kriminológiai irodalomból)* (pp. 312–327). Tankönyvkiadó.
- Vizi, J. (2021). Parafilias zavarok. In Németh, A., Füredi, J., Lazáry, J., & Somlai, Zs. (Szerk.), *A pszichiátria magyar kézikönyve* (6. átdolgozott és bővített kiad., pp. 462–471). Medicina Könyvkiadó.
- Warren, A. R. (2020). *Beyond suspicion: Russell Williams, a Canadian serial killer*. Barnes & Noble.
- Warren, J. I., Hazelwood, R. R., & Dietz, P. E. (1996). The sexually sadistic serial killer. *Journal of Forensic Sciences*, 41(6), 970–974. <https://doi.org/10.1520/JFS14033J>
- Watt, M. C., & Stewart, S. H. (2015). A case study of Russell Williams. In Watt, M. C. (Szerk.), *Explorations in forensic psychology: Cases in criminal and abnormal behaviour* (pp. 2–29). Nelson Education.
- World Health Organization. (2022). *The 11th revision of the International Classification of Diseases (ICD-11)*. World Health Organization.

Alkalmazott jogszabály

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Erdélyi Á. (2025). Szexuális motiváció és sorozat-bűncselekmények. *Belügyi Szemle*, 73(4), 749–764. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i4.pp749-764>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Erdélyi Ákos, aki az erdelyi.akos@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.